

Andrzej Nowicki

"Pan zmartwychwstał i żyje : zarys teologii rezurekcyjnej", Marian Rusecki, Warszawa 2006 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 14/1, 290-293

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Po zapoznaniu się z książką rodzi się u czytelnikawielki podziw dla pracowitości i systematyczności Księdza Rektora Ignacego Deca, aktualnie biskupa i ordynariusza diecezji Świdnickiej. Jego wielka umiejętność i mądrość podejmowania tak różnorodnych tematów oraz skrupulatne dokumentowanie wszystkiego i archiwizowanie przez wiele lat.

ks. Andrzej Małachowski

Ks. Marian Rusecki, *Pan zmartwychwstał i żyje. Zarys teologii rezurekcyjnej*, PAX, Warszawa 2006, ss. 284.

W istotę chrześcijańskiego wyznania wiary wpisuje się zasadnicza prawda o wyjątkowym wydarzeniu paschalnym, jakim jest zmartwychwstanie, które dało istotnie ważny impuls życia pierwotnej wspólnoty Kościoła i odtąd najgłębiej uzasadnia i motywuje religijne przekonania chrześcijan. Znaczenie tego faktu, potwierdzonego w rozmaity sposób przez świadectwo biblijne, trafnie i zarazem dogłębnie próbował wyrazić jako jeden z pierwszych Paweł Apostoł, kiedy uznał, iż w religijnej polemice, gdy stawką stają się elementarne problemy dotyczące egzystencji człowieka, wolno i należy na szali postawić – nie ryzykując bynajmniej ani sensu pracy apostoelskiej, ani też wiary człowieka – właśnie zmartwychwstanie Jezusa, który nie skończył przecież swojej działalności wraz ze śmiercią na krzyżu, ale w dalszym ciągu żyje we wspólnoty tego ludu, który postanowił ukształtować i zbawić. Chrześcijaństwo przychodzi bowiem do każdego człowieka z tą prawdą jako najszybciej zasymilowaną przez pierwotny Kościół, bo ona stanowi zasadniczy motyw wiary i znak tożsamości wspólnoty trwającej przy orędziu Jezusa Chrystusa. Dlatego też Paweł może retorycznie wołać: „a jeśli Chrystus nie zmartwychwstał, daremne jest nasze nauczanie, próżna jest także nasza wiara [...]” (1 Kor 15, 14), a w ślad za nim chrześcijanie wszystkich czasów będą podejmowali próby dociekania sedna tego, co stanowi oś wiary i rację istnienia Kościoła.

Zagadnienie zmartwychwstania Chrystusa zawsze interesowało przede wszystkim chrześcijan, co nie może budzić zdziwienia, jeśli się zważy na znaczenie, jakie ma rezurekcja dla wspólnoty wierzących. Tej problematyki nie mogła pominąć teologia dogmatyczna, biblistyka, apologetyka i teologia fundamentalna. Ale – trzeba to przyznać – była przedmiotem namysłu i rozmaitych spekulacji także tych, którzy upatrywali w próbach inspirowanych nade wszystko chęcią zdyskwalifikowania za każdą cenę relacji biblijnych dotyczących zmartwychwstania, możliwości – jak się im nazbyt optymistycznie wydawało – zakwestionowania wiarygodności boskiej misji Jezusa Chrystusa i istnienia Kościoła. W kontekst trwającego wciąż zainteresowania i debat niemających końca wpisuje się jako ważna w dyskusji dotyczącej istoty wiary rekomendowana praca, którą sam Autor traktuje jako esej zawierający syntezę współczesnej wiedzy o śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa, a także o konsekwencji tego wydarzenia dla rozumienia sensu egzystencji człowieka.

Ks. M. Rusecki – teolog KUL i Przewodniczący Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce – od wielu lat bada między innymi zagadnienia chrystologii apologetycznej. Jego najnowsza publikacja jest cenną próbą uporządkowania całego dotychczasowego dyskursu naukowego, jaki się toczy w związku z problematyką zmartwychwstania, i zaprezentowania jej efektów na rodzimym gruncie, gdzie mimo dużego zapotrzebowa-

nia, niestety nie posiadamy wciąż takiej nowoczesnej syntezy, jaką dać może tylko teologia fundamentalna. Chodzi bowiem zarówno o ukazanie meandrów, a niekiedy także i manowców skomplikowanych debat, jak też przede wszystkim o sprawiedliwą, naukową wycenę osiąganych wyników i wygłaszanych poglądów. Można to teologiczne zadanie realizować, wskazując na wiarygodnościowy aspekt Zmartwychwstania nie tylko jako zasadniczej podstawy wiary pojedynczego człowieka, ale także samego chrześcijaństwa jako rzeczywistości zbawczej.

Pięć problemowych części tworzy strukturę pracy. Lekturę problematyki zmartwychwstania Autor proponuje rozpocząć od zapoznania się z okolicznościami konfliktogennymi, jakie nieuchronnie musiały doprowadzić do rzeczywistej śmierci (rozdz. I, s. 23-86) wpisanej w historyczną posługę Jezusa z Nazaretu. I choć przytoczone w następnej kolejności świadectwa żydowskie i rzymskie o śmierci krzyżowej Jezusa są ogólnie znane, to jednak słusznie trzeba rozpocząć od szczegółowego ustalenia jej okoliczności, jeśli się chce w dalszym ciągu sensownie mówić o zmartwychwstaniu jako przezwycięzeniu tego wszystkiego, co śmierć ze sobą niesie. W tej części przedstawiono również interesującą i ważną dla współczesności debatę dotyczącą odpowiedzialności za zabicie Jezusa, wskazując propozycję poglądu na to zagadnienie, który w przeszłości radykalnie dzielił społeczności religijne żydów i chrześcijan. Cenną i godną szczególnej uwagi na tym tle jest próba rekonstrukcji i uzasadnienia staurologicznej i rezurekcyjnej świadomości Jezusa, bowiem ta problematyka nie tylko wprowadza w sedno zagadnienia, ale pozwala już na wstępie rozumieć istotę całej ziemskiej działalności Jezusa z Nazaretu, która znalazła swoje ostatecznie potwierdzenie w Jego śmierci i zmartwychwstaniu.

Historia zagadnienia zapisana jest nielicznymi próbami takiego interpretowania, które miały zanegować rzeczywiste zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa, a ich twórcy sądzili, że tłumacząc je w sposób całkowicie naturalistyczny (rozdz. II, s. 85-101), podważą same podstawy chrześcijaństwa i w konsekwencji zminimalizują jego wpływy na losy religijnej społeczności ludzkiej. Autor krytycznie analizuje założenia i wnioski teorii oszustwa, teorii ewolucyjno-mitologicznej, hipotezy letargu i wizji subiektywnej wykazując, że każda z nich nie tylko mija się w zasadniczej części z przekazami biblijnymi, ale jako zasadniczą wytyczną w postępowaniu przyjmuje założenie ideologiczne bądź filozoficzne, co w konsekwencji nie może prowadzić do obiektywnych wniosków.

Liczne i niezwykle ciekawe natomiast są wysiłki zmierzające do określenia samego pojęcia zmartwychwstania, gdyż powszechnie uważa się, że to właśnie rozumienie warunkuje nie tylko sam problem rozpoznawania tego faktu jako realnego wydarzenia w historii zbawienia, ale – co jest niezwykle ważne z punktu widzenia pragmatyki religijnej – jego uzasadnienie. Śledzenie rozwoju pojęcia zmartwychwstania (rozdz. III, s. 102-141) dokonuje się na tle zmian zachodzących w kwestii rozumienia źródeł biblijnych, ewolucji języka religijnego, postulatów zgłaszanych przez hermeneutykę, w kontekście pluralizmu religijnego i zmian zachodzących w mentalności kształtowanej przez współczesną myśl filozoficzną. Zaprezentowane w tej części koncepcje zmartwychwstania jako reanimacja somatyczna, gloryfikacja duchowa, religioznawcza, prezentystyczno-egzystencjalna, gloryfikacja somatyczna i historiozbawcza, pozwalają przekonać się o skali trudności podejmowanego na terenie teologii zamierzenia poszukiwania sposobu wyrażenia w kategoriach języka tej rzeczywistości, która legła u podstaw wiary chrześcijańskiej.

Wraz z kolejnym rozdziałem, jednym z dwóch najobszerniejszych, w którym mowa o uzasadnieniu faktu zmartwychwstania Jezusa (rozd. IV, s. 142-208), wkraczamy za Autorem w obszar teologicznego myślenia skoncentrowanego na tym, co stanowi sedno i specyfikę teologii fundamentalnej w interesującej nas sprawie. Chodzi bowiem teraz o przedstawienie argumentów przemawiających na rzecz uwiarygodnienia rzeczywistego zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Wydawać by się mogło, że na pytanie: skąd wiemy, że Chrystus zmartwychwstał, można uzyskać satysfakcjonującą odpowiedź, poprzestając na wymowie faktu pustego grobu i przesłania płynącego z licznych paschalnych chrystofanii, w tym także chrystofanii św. Pawła. I choć ich wymowa zachowuje w dalszym ciągu swoją wartość dowodową w procesie argumentacji na rzecz wiary paschalnej, to jednak trzeba koniecznie badać świadectwa pierwotnego Kościoła, zachowane w licznych formułach wiary i liturgicznych hymnach, a także katechezy paschalne Piotra, Pawła i Szczepana, jako że one właśnie stanowią istotną przesłankę do stwierdzenia, że tylko realny fakt zmartwychwstania mógł przeniknąć jako element składowy, specyficzny i oryginalny zarazem do treści wiary – powszechnie akceptowanej i wyznawanej – i stanowił zarazem jej najgłębsze uzasadnienie w najwcześniejszym okresie kształtowania się chrześcijaństwa.

Ostatni rozdział pracy ks. M. Rusecki postanowił wykorzystać w celu pokazania znaczenia zmartwychwstania dla chrześcijaństwa i ludzkości (rozd. V, s. 209-260). Zamieszczone tutaj refleksje, dotyczące między innymi nowego spojrzenia na problem powstania Kościoła, objawienia, działania i obecności Ducha Świętego w świecie i w religiach, pozwalają zapoznać się z rozwojem teologiczno-fundamentalnej myśli, jaki obserwujemy w ostatnich latach. Dopelnieniem tych uwag, a zarazem konsekwencją rezurekcji Chrystusa jest nie tylko wskazanie na zmartwychwstanie człowieka, ale też na jego nieustanne dążenie już tu i teraz do finalnego spełnienia się nie tylko jego samego jako jednostki, lecz obejmujące również całe ziemskie środowisko, jako naturalne miejsce czasowego bytowania, poprzez które człowiek – *homo viator* – przechodzi, będąc w drodze do wyznaczonego i wskazanego przez rezurekcję Jezusa Chrystusa miejsca. Tak więc zmartwychwstanie przepowiadane i przyjmowane jako podstawowa tajemnica wiary chrześcijańskiej, odstawiana się przed człowiekiem w rozmaitych znakach, niesie optymistyczne przesłanie nadające sens egzystencji człowieka – gwarancję, że nastanie kiedyś rzeczywiście czas finalnego odnowienia wszystkiego w Bogu.

Tak przemyślana struktura pracy jest bez wątpienia problemowo przejrzysta i ułatwia zapoznanie się z poruszonymi zagadnieniami, które były w przeszłości wielokrotnie przedmiotem sporów i dyskusji. Autor nie tylko przypomina poglądy zasadniczych uczestników debaty dotyczącej podstawowej prawdy chrześcijaństwa, ale obiektywnie i krytycznie wszystkie ocenia, nie pozostawiając wątpliwości co do własnej koncepcji i akceptowanych przez siebie argumentów na rzecz wiarygodności rezurekcji Jezusa Chrystusa. Trzeba przyznać, że zarówno forma, jak i treść układają się w spójną całość. Oryginalnych elementów myślenia w stosunku do klasycznie pojmowanej teologii fundamentalnej należy upatrywać – moim zdaniem – szczególnie w końcowych fragmentach pracy, które dowodnie świadczą o wyraźnej inspiracji przejętej od znakomitych współczesnych dogmatyków C. Bartnika i W. Hryniewicza. Temu pierwszemu zresztą „chrystologowi dziejów” – Autor dedykuje swoją pracę. Warto też zauważyć, że dołączona obszerna bibliografia (s.

264-278) stanowi ważne uzupełnienie czerpania dodatkowych informacji i cenną pomoc dla każdego, kto chciałby pozostać przy tej problematyce i pogłębiać samodzielnie jej znajomość.

Zaprezentowana w zasadniczych zarysach treściowych publikacja powstała w wyniku wieloletnich badań, studiów i doświadczeń nabytych przez Autora w pracy naukowej i dydaktycznej jako nauczyciela akademickiego. Złożona problematyka śmierci i zmartwychwstania Jezusa doczekała się więc uporządkowanej i krytycznej syntezy w dziele, które jest czymś więcej niż pojemnym esejem, przeznaczonym dla szerokiego kręgu czytelników. Jeśli już zgodzić się można na taką klasyfikację rodzaju pisarskiego, to tylko w tym sensie, że widoczny jest wysiłek Autora, aby o sprawach złożonych i trudnych mówić i pisać językiem prostym i komunikatywnym. Ale taka właśnie umiejętność znamionuje mistrza, który stara się być blisko każdego czytelnika zainteresowanego lekturą poważnych publikacji dotyczących egzystencji osoby ludzkiej przeżywanej w duchu wiary we wspólnocie Kościoła. Dobrze jest, gdy ktoś przystępuje do czytania tej wartościowej publikacji już z pewnym zasobem wiedzy, ułatwiającym swobodne poruszanie się w rozważanej problematyce, bowiem wówczas książka spełni swój cel, jakim jest wzbogacenie wiedzy i kształtowanie postawy czytelnika.

ks. Andrzej Nowicki

Ks. Franciszek Greniuk, *Teologia moralna w swej przeszłości*, Wydawnictwo Diecezjalne, Sandomierz 2006, ss. 235

Jednym z postulatów wysuwanych pod adresem teologii moralnej jest konieczność znajomości dziejów tej dyscypliny. Pozwala ona bowiem na pełniejsze rozumienie wywodów systematycznych, przeprowadzanych w ramach jej dociekań. Właśnie tematyką historii katolickiej teologii moralnej w Polsce zajął się znakomity teolog moralista, ks. prof. Franciszek Greniuk.

Książd Profesor związany jest od wielu lat z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim. Początkowo jego praca naukowo-dydaktyczna na tej uczelni ze względu na niewystarczającą kadrę rodziła konieczność dość wszechstronnego przygotowania i prowadzenia wykładów z całej teologii moralnej. Wraz z upływem czasu zainteresowania ks. Greniuka ukierunkowane zostały nade wszystko na badania w zakresie historii teologii moralnej. Świadczy o tym m.in. przygotowanie rozprawy doktorskiej poświęconej nauce moralnej św. Tomasza, która pozwoliła mu na właściwą interpretację prądów neotomistycznych w dwudziestowiecznej teologii moralnej oraz okresu przedsoborowego. To zainteresowanie badaniami naukowymi w zakresie dziejów teologii moralnej widoczne jest także w tematyce rozprawy habilitacyjnej poświęconej polskiemu teologowi moralistcie XVII wieku, Tomaszowi Młodzianowskiemu. Od strony formalnej ten kierunek badań został ostatecznie potwierdzony poprzez utworzenie w 1974 r. nowej katedry, a mianowicie Katedry Historii Teologii Moralnej, i powierzenie jej ks. Greniukowi.

W tym nurcie mieści się opublikowane przez niego studium badawcze nad dziejami teologii moralnej pt. *Teologia moralna w swej przeszłości*. Dla pełni obrazu należy dodać, że niniejsza pozycja książkowa jest uzupełnieniem wcześniejszej pracy Profesora pt.